

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden

Dulm, F. van der

Citation

Dulm, F. van der. (2012, February 9). *'Zonder eigen gewinne en glorie' : Mr. Iman Wilhelm Falck (1736-1785), gouverneur en directeur van Ceylon en Onderhorigheden*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18470>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

14 Uitgeput 1783-1785

De toegenomen jaaren, zwakke lichaamsgesteldheid, en inzonderheid de gewichtige veranderingen, die sedert den ongelukkigigen oorlog met Engeland in den staat van de O.I. maatschappij zijn voorgevallen ...¹

‘Wat zal ik nu schrijven’ begon Falck zijn post scriptum dat hij eind 1783 had toegevoegd aan een kopie van een brief aan neef Otto; alles zat tegen. Hij constateerde dat het niet goed ging op Ceylon en in Zuid-India; er was meer dan een half jaar verstreken sedert de sluiting van het preliminaire traktaat met Groot-Brittannië en de beëindiging van de vijandelijkheden. In Trincomalee wapperde nog steeds de Franse vlag, hoewel er een Compagniesgarnizoen lag onder de ‘Hollandsche kommissaris’ Van Senden. Het zat hem vooral ‘dwars in den maag’ dat de Fransen nog niet waren vertrokken en dat de Compagnie daarvoor fors moest betalen.

Zijn gezondheid was de laatste jaren zwaar op de proef gesteld en zijn ‘zwakke lichaamsgesteldheid’ was verder achteruitgegaan;² geestelijk en lichamelijk leek hij uitgeput. Hij was diep teleurgesteld door het ontbreken van krachtige maritieme en militaire steun uit Patria tijdens de oorlog. Zijn ‘tegenzin voor OI [nam] meer toe dan af; hij wilde eigenlijk weg en ‘ging zijn best doen, als God mij het leven spaart om direct te mogen thuisvaren’.³ Zelfs de grote eer van zijn bevordering door de Prins en de bewindhebbers tot directeur-generaal, de een na hoogste rang van de Compagnie, kon hem niet opbeuren.

14.1 Benoemd tot directeur-generaal

Ik heb voor de mij aangedaane eere bedankt.⁴

Ceylon was gedurende de oorlog min of meer verstoken gebleven van zowel officiële als persoonlijke post uit Nederland en Europa. Nu kwam alle informatie binnen met een nog

1 KHA, Archief Willem V inv. nr. 1828, Iman Willem Falck aan de Prins, 8 december 1781.

2 KHA, Archief Willem V inv. nr. 1828, Iman Willem Falck aan de Prins, 8 december 1781.

3 NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 6 november 1783 (duplikaat) met PS van 15 februari 1784 (ontvangen 8 december 1784).

4 NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 15 februari 1783.

grotere vertraging dan het gebruikelijke halfjaar. Een deel ervan kwam nooit aan omdat deze onderweg werd gekaapt door de Royal Navy en verdween in de reeds eerdergenoemde archieven van het High Court of the Admiralty. Falck ontving zijn eerste brief van neef Otto na het uitbreken van de oorlog eind januari 1783; deze was verzonden in december 1781 uit Utrecht waarna de 'besteller' had gezorgd dat deze in Kopenhagen terecht kwam; op 9 juni was de brief meegenomen met een Deens schip naar Tranquebar aan de Coromandel en daar in januari 1783 bezorgd. Vervolgens was de brief naar Colombo gestuurd.

Een variatie op deze briefbestelling was de omzwerfing van een andere brief van neef Otto. Deze was met een Pruisisch schip gestuurd naar de Kaap en vervolgens met de VOC-bark Jagtlust, die post had gebracht uit Ceylon, mee teruggenomen.⁵ Falcks antwoord van 15 februari 1783 was op 27 mei 1784 in Utrecht ontvangen. Hij had de laatste en de volgende brief gezonden langs een veilige weg via de Nederlandse consul in Lissabon, zijn verre neef Daniël Gildemeester.⁶ De inhoud bevatte bij ontvangst in Utrecht volledig achterhaald nieuws zowel over de oorlog als over zijn welstand. Falck beklagde zich als gebruikelijk over het nog steeds niet gestuurde Staatse eskader: 'Door het spoedig uitzenden van maar zes oorlogschepen zoude Zijn Hoogheid mij meer dankbaarheid verplicht hebben, dan door mijne bevordering'. Hij verwees hier in een brief aan de Prins naar zijn benoeming tot directeur-generaal waarvoor hij op 30 november 1781 door de bewindhebbers bij de Prins was voorgedragen⁷ en op 8 december was aangeschreven.⁸

De geruchten over een eventuele benoeming in Batavia waren misschien al in de loop van 1781 tot hem doorgedrongen; het is niet zeker of een brief hierover afkomstig van neef Otto hem al voor de oorlog had bereikt of hem ooit had bereikt. Falck refereerde er nimmer aan. Eind december 1780 schreef Otto dat hij een 'omstandig' gesprek had gehad met Boers. De aanleiding was Falcks verlangen direct te mogen repatriëren en niet via Batavia te moeten thuis varen. Boers prees in het gesprek omstandig de verdiensten van Falck; men, de bewindhebbers, stelde hem gelijk aan Van Imhoff en zelfs hoger want hij had 'een wel verdienden roem van onbaatzuchtigheid, waaromtrent de Heer van Imhoff, zig niet zuiver had gehouden'. De Prins, de bewindhebbers en de Staten-Generaal stelden 'in UwEd' soo talenten integriteit een onbepaald vertrouwen'. Otto zei dat hij had tegenge-

⁵ NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 20 juni 1783.

⁶ Johan Frederik Gildemeester was stadsbestuurder en raadsheer te Bremen, huwde Helena Meinertzhagen (HUA, Notr. akte U169a9-111, 17 september 1742); oudtante van Iman Willem Falck en nicht van zijn grootmoeder Constantia Margaretha Falck-Meinertzhagen; hun zoon Daniël (Utrecht, 1714-Cintra, 1793) was in 1780 consul-generaal te Lissabon. (NA, inventaris legatie in Portugal inv. nr. 129) stamvader van de Hollandse tak op het huis Frankendael te Amsterdam; zijn nazaten waren eveneens consuls te Lissabon in de tweede helft van de achttiende eeuw; Jan Jansz (1744-1799) consul-generaal, gehuwd met Barbara de la Court; Jan, woonde 1792 'Huis aan de Bocht', Herengracht 475 (diverse stukken NA, 1.02.08. inventaris Legatie van Portugal).

⁷ NA, Haags Besogne inv. nr. 4498, 30 november 1781; de Commissie voor personalia van de Heren XVII onder voorzitterschap van de President en vier bewindhebbers uit de vier departementen had een groot aantal benoemingen voorgesteld aan de opperbewindhebber waaronder Willem Arnold Alting tot Gouverneur-Generaal, Falck tot directeur-generaal en o.a. Adriaan Moens tot ordinaris raad en Johan Gerard van Angelbeek tot extraordinaris raad.

⁸ NA, VOC inv. nr. 3615, Heren XVII aan Iman Willem Falck, 8 december 1781; NA, Aanwinsten inv. nr. 1629; bijlage 'Extract Generaale Resolutie des Casteels Batavia genoomen in Raade van Indië 5 mei 1783': 'het was geschied uit hoofde van 't allerbijzonderst genoeg 't geen zijn Ed. in het Ceylonsche Gouvernement Zijne Doorluchtige Hoogheid als ook hunne EdeleHoog Achtbare steeds had gegeven ...'.

worpen dat zijn neef in Batavia zou stuiten op degenen die zich in ‘zoo veele bedieningen verrijkten, door middelen en wegen, die nu in vast gebruik geraakt waren’. Dit was geheel strijdig met Falcks opvattingen. Otto begreep heel goed dat als Falck deze misbruiken zou aanpakken hij zich de haat op zijn hals zou halen ‘van allen die de vette posten waren, of er de kans en misschien ook den ondank van vermogende personen hier te lande, die lichtelijk in ’t gevoelen zouden kunnen komen, dat men hunne creaturen ten minste de gelegenheid had moeten laten, om hunne beurs te maaken’. Hij wist maar al te goed hoe zijn neef zich vanaf het begin van zijn carrière tegen schraapzucht en zelfverrijking had verzet. Voor degene die de zo noodzakelijke verandering zou willen bewerkstelligen, zou dit een zeer ‘alleronaangenaamste’ opgave betekenen. Boers en Otto verzekerden Falck dat men in Nederland al lange tijd krachtig verlangde om iemand aan te trekken waarin men de ‘noodige fiducia konde stellen, zonder ’t welke alle goede orders en instructien van hier gegeven, altoos vruchteloos moesten wezen’. De tegenstanders in Batavia zouden volgens Boers na een noodzakelijke reorganisatie snel bijdraaien als men de ernst van de zaak inzag. Hij had volgens Otto nog geen zekerheid kunnen geven over wat de vergadering van de Heren XVII had besloten omdat het allemaal zeer vertrouwelijk was. Het zou hem, schreef Otto, niets verwonderen als Falck al Gouverneur-Generaal was. In Nederland waren berichten binnen gekomen over de slechte gezondheidstoestand van De Klerk en Alting en er waren ‘voorleeden jaar orders afgegeven als een van beide zoude zijn overleden’. De bewindhebbers verkozen Falck boven Breton ‘wiens karakter en begaafdheden’ niet hoog werden aangeslagen. Otto begreep dat de afweging voor Falck moeilijk was; hij pleitte er sterk voor dat hij de functie zou aanvaarden hoewel ‘de aanhoudende trek naar ’t vaderland en de ongezondheid van Batavia’ belangrijke punten van overweging waren.⁹

Het bericht over zijn aanstelling tot directeur-generaal had Falck uiteindelijk op 16 mei 1783 ontvangen. De functie werd sinds de dood van Gouverneur-Generaal De Klerk vervuld door Breton¹⁰ als opvolger van Alting, die door de Hoge Regering tot Gouverneur-Generaal was gekozen. Bretons aanstelling werd niet door de bewindhebbers bekrachtigd.¹¹ Uit een privé-brief uit het Vaderland die ‘een goede hand’ van Breton vóór juli 1782 in Batavia had ontvangen, vernam hij dat niet Alting maar Falck was aangesteld tot Gouverneur-Generaal in plaats van De Klerk. Alting zou moeten terugkeren naar zijn oude post van directeur-generaal en Breton werd weer ordinaris raad. Hij beweerde in zijn Memorie¹² dat Alting en hijzelf het bericht uit Patria als zeer grievend hadden ervaren; zij weten het zeer negatieve besluit van de bewindhebbers en de Prins aan het optreden van Boers. Hoewel Breton ‘de verdiensten van den heer Falk in geen deele’ van de hand wees, vond hij zich niet de mindere, omdat hij ‘in zo veel verschillende gevaarlijke posten en bedieningen’ had bijgedra-

9 NA, Collectie Falck 3, Otto Willem Falck aan Iman Willem Falck, 2 december 1780.

10 Breton was formeel in functie vanaf 17 november 1780.

11 NA, Aanwinsten inv. nr. 1629, Extract ‘Generaale Resolutie des Casteels Batavia genoomen in Raade van Indië 5 mei 1783; de Heer Breton een blijk te geeven dat zulk niet was geschied uit hoofde van eenig ongenoegen over zijn Ed. persoon’; het was toegestaan om de functie van directeur-generaal voort te zetten tot Falck was aangekomen.

12 NA, Aanwinsten inv. nr. 1629, ‘Memorie van Hendrik Breton, zedert desselfs vertrek uit het vaderland naar Oost Indien in den Jaare 1735 tot desselfs Retour in anno 1784’.

gen. Volgens hem was de reactie van Alting dat Falck bij de Prins een 'witte voet' had en dat 'God betert' bij de Compagnie weinig acht werd geslagen op verdiensten.

Het gerucht over een eventuele benoeming van Falck tot Gouverneur-Generaal gonsde inderdaad in de Republiek rond; oom George Tammo Falck schreef eveneens in december 1780, 'men hoorde de tijding dat Gouverneur De Klerk in eene zwakke toestand was, de directeur Alting zeer zwak was, terstond hoorde men UwEde Generaal ten minste Directeur generaal stond gemaakt te worden'.¹³ Enige tijd later vernam Alting dat hij wel degelijk was aangesteld tot Gouverneur-Generaal.¹⁴

De bewindhebbers bleken uiteindelijk het voorstel van de Hoge Regering uit 1780 Breton te benoemen tot directeur-generaal niet te hebben overgenomen uit hoofde van enig ongenoegen over zijn persoon zonder daar nader op in te gaan. Dit werd even later versterkt door een financieel schandaal waarin hij verwickeld was geraakt nadat er een groot tekort was geconstateerd in de Grote Geldkas¹⁵ na het overlijden van de grootkassier Jan Bierens. Gelet op de positie van Breton als hoogste bestuurlijke verantwoordelijke en toezichthouder werd hij hiervoor verantwoordelijk gehouden. Hij was het daar helemaal niet mee eens en trachtte zich te verdedigen, maar kreeg daarvoor volgens zijn Memorie weinig ruimte, noch bij Alting, noch bij zijn mede-raadsleden in de Hoge Regering. Alting liet hem vallen omdat Breton had laten doorschemeren dat de tekorten al speelden onder zijn voorganger. De raadsleden gaven niet de indruk teleurgesteld te zijn over de afwijzing van Breton; zij wensten er niets mee te maken te hebben. Op 6 juli 1783 kwam in Batavia het bericht binnen dat Falck zijn benoeming niet had geaccepteerd. Toch waren de kansen van Breton verkeken want Alting vroeg de volgende dag aan de leden van de Hoge Regering na te denken over een opvolger. Hij was begonnen met de procedure Breton uit zijn ambt te zetten. Dit was een puur interne aangelegenheid van de Hoge Regering want zijn benoeming bestond niet voor de bewindhebbers in Patria.¹⁶ De diep verongelijkte Breton schreef in zijn Memorie dat de Hoge Regering hem op 5 mei had gevraagd aan te blijven nadat het bericht over de benoeming van Falck was binnengekomen; hij merkte op dat de bewindhebbers zich steeds gunstig over hem hadden uitgelaten.

Falck had de benoeming afgeslagen omdat hij 'niet meer geschikt [was], en mogelijk nooit geschikt genoeg geweest om dit ambt [van gouverneur] te bekleede, en zal schoon mijn kapitaal nog merkkelijk minderen, zal liever opbreken ...'. Hij was geërgerd en diep teleurgesteld over de houding van de Staten-Generaal tijdens de oorlog zonder daar verder op in te gaan: 'ik zou gaan treden in haatelijkheden'.¹⁷ Van zijn diepe gevoelens van afkeer had hij al eerder blijk gegeven in zijn persoonlijke brieven aan de Prins, de Hoge Regering en de bewindhebbers. Hij bedankte voor de eer van directeur-generaal en hoopte met zijn weigering niets misdaan te hebben; zijn dankbaarheid aan de Prins voor het in hem gestelde vertrouwen was zeer groot. 'De toegenomen jaaren, zwakke lichaamsgesteldheid en de grote veran-

¹³ NAK, HCA inv. nr. 30/722, George Tammo Falck aan Iman Willem Falck, 2 december 1780.

¹⁴ NA, VOC inv. nr. 235, Resolutiën Gouverneur-Generaal en Raden, 7 mei 1783.

¹⁵ Vanuit de 'Groote Geldkas' werden alle inkomsten en uitgaven beheerd van Batavia. Het fungeerde als het centrale betalingskantoor waarvoor de directeur-generaal de eindverantwoordelijkheid droeg.

¹⁶ ANRI, VOC inv. nr. 1978, Secrete Resoluties Hoge Regering, 8 juli 1783; de generale directie was vacant verklaard.

¹⁷ NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 13 februari 1783.

deringen die hadden plaatsgevonden sedert den ongelukkigen oorlog met Engeland en den staat van de O.I. maatschappij' hadden hem doen inzien dat iemand met een 'vlugger geest en een sterker lighaam' nodig was om de Nederlandse belangen te 'herstellen'. Hij schreef dat hij zich grote zorgen maakte over de gevolgen 'van diepe verachting, waarin wij bij Indiaanen en Europeërs geraakt zijn.'¹⁸ Uit andere brieven kwam naar voren dat hij vooral verbolgen was over de besluiteloosheid van de Staten-Generaal en de Hoge Regering. Hij zag niet in hoe hij daarin verandering zou kunnen brengen. Velen meenden echter dat hij bij uitstek geschikt zou zijn geweest.

Uit de formele briefwisseling komt een beeld naar voren van een sombere en terneergeslagen Falck. Het ging hem lichamelijk niet goed en hij schreef dat 'er veel aan mijn gezondheid ontbreekt', maar uit de openhartige briefwisseling met Monneron in Colombo komt toch een wat ander beeld naar voren.¹⁹ Falck merkte op dat hij vreselijk hard in de weer was; normaal was het rustig maar nu was het een gekkenhuis. Veel tijd werd in beslag genomen met het afhandelen van zaken die betrekking hadden op Trincomalee. Hij trachtte zoveel mogelijk aan de wensen van de Fransen te voldoen en reageerde daarbij met een geestige ondertoon op alle ontwikkelingen die hem ter ore kwamen uit Europa. Hij vroeg zich af of 'het tiende gebod' niet gold voor de Europese vorsten.

In Patria hadden noch de Prins noch de bewindhebbers gedacht dat Falck de post in Batavia zou weigeren, hoewel het toch in de lijn der verwachting lag op grond van zijn eerdere brieven. Zijn oprechte karakter was er volgens zijn naaste omgeving niet naar dat hij van inzicht zou veranderen. Met de benoeming tot directeur-generaal zou een toekomstig Gouverneur-Generaalschap in het verschiep hebben gelegen; de Prins en de bewindhebbers hadden een alternatief gehad voor de eigenzinnige Alting. Kanapathypillai merkt hierover op: 'It is futile to conjecture whether he would have succeeded if he had lived. But if he had his way, much of the troubles that the company faced in the future would have been avoided'.²⁰ Deze laatste constatering is niet te bewijzen. Zijn energieke opvolger Van de Graaff aanvaardde in 1793 wel de functie van directeur-generaal, maar miste echter de intelligentie, ontwapenende politieke eerlijkheid en grote diplomatie van Falck. Hij legde het af tegen Alting en zijn kliek binnen de Hoge Regering. Daarnaast waren er beschuldigingen over zelfverrijking door zijn tegenstander de commandeur van Galle, Pieter Sluysken, die Van de Graaff karakteriseerde als 'trots, hoogmoedig en wraakgierig'.²¹

Ondanks alle gunstige eigenschappen van Falck ten opzichte Van de Graaff en Moens is het de vraag of hij zich had kunnen handhaven tussen de facties in de Hoge Regering en het bijzonder tegenover Alting. Deze wist dat Falck zijn grote concurrent was en dat hij favoriet was in Den Haag en Amsterdam. Zijn goede connecties in Patria en Batavia, de grote waardering op het hoogste niveau zowel binnen de Raad van Ceylon, de Hoge Regering, de bewindhebbers in Amsterdam, de Staten-Generaal en in het bijzonder bij de Prins gaven hem zeer veel aanzien en een uitgelezen positie. Hieraan ontbrak het beide anderen. Diploma-

¹⁸ NA, VOC inv. nr. 9987, Resolutie Raad waarin de missive van de Hoge Regering van 16 maart 1783 werd besproken; KHA, Collectie Willem V inv. nr. 1828, Iman Willem Falck aan de Prins, 8 december 1781.

¹⁹ AMB, le fonds Monneron inv. nr. 122 S 11, Iman Willem Falck aan Louis Monneron, 2 juli 1783.

²⁰ Kanapathypillai, *Dutch Rule*, 155.

²¹ Schrikker, 'Willem Jacob van de Graaff', 104.

tiek stak Falck met kop en schouder boven hen uit. Vanwege zijn lichamelijke en geestelijke gesteldheid had hij bedankt voor de 'opgedraagene waardigheid van directeur-generaal'.²² Hij miste de vitaliteit voor dit grote gevecht.

De bewindhebbers hadden aansluitend op de benoeming van Falck Van de Graaff, opperhoofd te Surat, tot zijn opvolger aangesteld. Zij motiveerden hun beslissing met de opmerking dat hij over zodanige hoedanigheden beschikte 'om in de tegenwoordige hachelijke tijds omstandigheden dit Eijland naer behoren te bestieren'. Zowel zij als Falck hadden 'te meermaele ons genoeg betoond'.²³ In Surat werd Van de Graaff niet opgevolgd; de bewindhebbers hadden besloten deze overrompelde factorij te plaatsen onder de commandeur van de Malabar, Van Angelbeek.

Wat de bewindhebbers niet konden vermoeden, was dat op het moment van het bericht van zijn aanstelling tot gouverneur van Ceylon, Van de Graaff reeds zitting had gekregen in de Raad van Ceylon. Nadat de Britten de volledige macht in Surat hadden overgenomen was hij krijgsgevangene gemaakt en begin 1782 was hij uitgewisseld tegen Britse gevangenen aan de Malabar. Hij mocht naar Cochin vertrekken vanwaar hij met een particulier Portugees schip naar Colombo was overgevearen. De Hoge Regering had na de inname van Surat besloten hem naar Ceylon te zenden²⁴ om aan de tafel 'Falck in zijne moeilijke taek eenigszins te verligten'.²⁵ De Raad besloot op voorstel van Falck dat hij naast hem zou plaatsnemen.²⁶ Bij aankomst bij het zeehoofd in de baai van Colombo ontvingen Falck en de leden van de Raad hem met erewachten en groot militair ceremonieel.²⁷ Vanaf 16 juni nam hij aan de zijde van de gouverneur deel aan de vergaderingen.²⁸ Volgens zijn eigen berichten aan de Prins was dat omdat Falck wenste te vertrekken: 'Zijn ED [Falck]: zeide mij in den beginne, dat zijn vast voorneemen was om hoe eer zoo beeter te rapatrieeren en ik heb daarom getragt om mij zoo wijnig mogelijk intussen van Ceilon te verwijderen. Vroeg voorlopig tot dat het vakant werd naar de Coromandel te mogen gaan liever zelf nog naar Bengalen'.²⁹ Van de Graaff zat ongeveer twee jaar als volwaardig lid in de Raad. Het bracht wel een ommekeer in de eenheid van besluitvorming; voor het eerst werd er in de Raad gestemd met minder en meerderheden. De stelregel dat er eensgezindheid was vereist, verdween. Een afwijkende mening van Van de Graaff valt enige malen te lezen in persoonlijke aantekeningen op de minuut-resoluties in de vorm van rondvraag.³⁰ Ook dit leidde niet tot tegenstellingen, hij maakte zich in deze periode zeer nuttig. Van de Graaff zou zich altijd met groot respect en genegenheid over Falck uitspreken.³¹ Op het moment dat bericht was ontvangen uit Patria

22 NA, Collectie Fagel, inv. nr. 2600, Iman Willem Falck aan Hendrik Fagel de Oude, 4 maart 1784.

23 NA, VOC inv. nr. 9984, Heren XVII aan de Hoge Regering, 1781 (ontvangen 5 mei 1783).

24 SNLA, inv. nr. 1/750, (Secret) Gouverneur-Generaal en Raden aan Iman Willem Falck, 27 oktober 1781.

25 NA, Collectie Heeren XVII, paragraaf inv. nr. 163, 27 november 1783, 'extract van de Missive van de bewindhebbers aan Batavia in dato 27 november 1783'.

26 SLNA, inv. nr. 1/750 en 1/776 Resolutie Secrete Raad, 4 juni 1782.

27 SLNA, inv. nr. 1/3085, Dagregister; bericht over de verwelkoming van Van de Graaff, 11 mei 1782; daar hij pas om zes uur aan de wal kwam, had Falck de militairen bedankt 'en naar hunne cassernen laten marcheren'.

28 NA, VOC inv. nr. 3640, Resolutie Raad, 16 juni 1782; 'vanaf heden heeft hij zitting genomen naast de gouverneur'.

29 NA, Stadhoudelijke Secretarie inv. nr. 1183, Willem Jacob van de Graaff aan de Prins, 9 oktober 1784; bedankbrief n.a.v. zijn aanstelling tot gouverneur van Ceylon na vertrek van Falck.

30 SLNA, inv. nr. 1/776 en 777, minuut Secrete Resoluties Raad, 1783 en 1784.

31 NA, VOC inv. nr. 9994, Willem Jacob van de Graaff aan Gouverneur-General Willem Alting, 10 februari 1785; schreef

dat hij Falck zou opvolgen, werd besloten dat hij als ‘Raad extra ordinarius van Nederlands India en benevens opvolger van het Ceilons Gouvernement’³² een vergoeding zou krijgen naast die van zijn directeurschap te Surat. Zij stelde dat ‘deese regering niet kan bepalen, hoe veel emolumenten een raad kan genieten’.³³

Eind 1783 werd Van de Graaff door de Raad aangesteld tot tijdelijk commandeur van Galle; hij verliet op 7 juni 1784 Colombo. De plaats was vrijgefallen door het vertrek van commandeur De Lij naar Batavia met het VOC-schip *Ceres*. Hij werd begeleid door zijn schoonzoon de tweede pakhuismeester Conradie.³⁴ Eindelijk kon worden begonnen orde op zaken te stellen in Galle op sterk aandringen van Falck. Van de Graaff wist niet alleen een groot aantal belangrijke bestuurlijke verbeteringen in de Compagniesdistricten van de Galle Korle en de Matara Dessavonie tot stand te brengen³⁵ maar ook in de vesting zelf. Hij herstelde de tucht onder de ambtenaren en troepen; daarnaast hield hij grote schoonmaak.³⁶ In de Staat van Ceylon over 1784 wordt vermeld dat gedurende de korte tijd dat hij het bestuur had waargenomen, hij ‘verscheidene nuttige schikkingen tot verbetering van den landdienst gedaan’ had, waaronder het nieuw leven inblazen in de haast dode, althans zeer trage tombobeschrijving.³⁷

In Batavia had Falcks vertrouweling en vriend Moens snelle carrière gemaakt. Hij had na zijn vertrek uit Cochin in 1780 zitting genomen in de Hoge Regering en was na enige tijd de oudste ordinarius raad in rang; hierdoor viel hem de opengevallen plaats van directeur-generaal toe. Volgens Falck was ‘de Generaal Direksie [...] den Hr. Moens opgedragen, waarop Breton beslooten heeft te repatriëren, met achterlating van alle zijn goederen, nadat hij reeds een zwaar kapitaal aan de Bank, als gewezen President, hadt moeten vergoeden’.³⁸ Breton dacht na aankomst in Patria in 1784 bij de bewindhebbers en vooraanstaande bestuurders in Den Haag³⁹ zijn eerherstel te kunnen bewerkstelligen; dat zou nimmer lukken. Tegenover Boers deed hij zijn beklag over de ‘mishandeling van den heer Alting’.⁴⁰

een brief in de vorm van een memorie van aanvaarding van het Gouverneurschap; over Falck schreef hij ondermeer: ‘een Minister wiens uitstekende talenten, groote kundigheeden, en uitmuntende trouwe mijn lof niet noodig heeft, zig indien het mij geoorlooft is om zoo te spreken, een onsterfelijke aanspraak op de erkentenis van de Kompis verworven’.

32 SLNA, inv. nr. 1/750 en 1/776, Resolutie Secrete Raad, 30 december 1783.

33 SLNA, inv. nr. Resolutie Raad, 13 juni 1783; de emolumenten kwamen neer op goederen uit de pakhuizen en jaarlijks: ‘f 1684 voor wijn, bier, specerijen, zuiker enz, f 400 voor porcelijn, f 39.12 voor groffe doties tot vijlen enz’; per maand kreeg hij ‘voor kostgeld Rijks 38.19/98,-, Rijks 50,- voor brandhout, Rijks 17.19/98.-’; Deze betalingen golden vanaf 23 mei 1781.

34 Johan Frederik Conradie - Koeradie (Kircheim, ?-Galle, 1808), 1772 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip *Woestduin* als soldaat (NA, VOC inv. nr. 5228, Generale Monsterrollen 1780); onderkoopman en pakhuismeester te Galle; 1780 2de pakhuismeester; 1784 naar Batavia en keerde in de loop van het jaar weer terug; gehuwd met (1) Justina Petronella de Lij en (2) Eva Mekern, dochter Martinus.

35 NA, VOC inv. nr. 3666, Resolutie Raad, 9 september 1784 (Van de Graaff was niet aanwezig i.v.m. verblijf in Galle).

36 Schrikker, *Expansion and Reform*, 61.

37 NA, VOC inv. nr. 9994, Staat van Ceylon over 1784: Dienaren, 31 januari 1785.

38 NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 13 februari 1783; op 6 november 1783 vertrok Breton als admiraal van de retourvloot en commissaris aan de Kaap.

39 HUA, inv. nr. 254 Breton; hij sprak met de Prins, raadspensionaris Van Bleiswijk, de thesaurier-generaal Jelles en griffier Hendrik Fagel de Oude.

40 HUA, inv. nr. 62 Historisch Genootschap te Utrecht, inv. nr. 254 Gedenkschriften en Belevingen van Hendrik Breton.

Moens genoot groot aanzien in Den Haag en bij de bewindhebbers. Hij werd dan ook zonder meer op grond van de aanbeveling van de Commissie voor personalia van de Heren XVII door de Prins benoemd. Of hierbij had meegespeeld dat hij een van de vertrouwelingen van Falck was, is niet aan te tonen.⁴¹

De kwestie rond het directeur-generaalschap en geruchten over het vervangen van Alting door Falck tonen aan dat de macht van de Hoge Regering niet moet worden overschat. De bewindhebbers hadden voor wat betreft de aanstelling van de hoogste bestuurders en hogere gekwalificeerde dienaren wel degelijk het laatste woord gekregen na het optreden van Thomas Hope als representant van de Prins in de jaren zestig en begin jaren zeventig. De lange tijdsduur voor de uitvoering van hun beslissingen gaf de Hoge Regering nog wel de nodige speelruimte. Alting bleef van deze handicap, evenals menig voorganger, handig gebruik te maken. Tijdens een in 1791 gestart onderzoek naar aantijgingen tegen Alting bij de Prins wegens ontvangen klachten over zijn financieel wanbeheer, wist hij dit zodanig te frustreren dat het geleidelijk aan verwaterde.

14.2 Ontwikkelingen in Zuid-India en op Ceylon

Volgens Falck was de positie van de Compagnie na de beëindiging van de oorlog dramatisch. De Compagnie moest de verloren vestigingen in Zuid-India weer in handen krijgen met uitzondering van het afgeschreven Negapatnam. De handelsmarkten dienden hier te worden hersteld. Er was ruim voldoende aanbod van kaneel; de pakhuizen van Galle waren overvol. Daarentegen was het aanbod van lijnwaden uit Zuid-India uiterst gering door het optreden van de Britten in de Onderhorigheden.

De politieke situatie in Voor-Indië was geheel veranderd en van Falcks vooroorlogse strategie om de Britten in Zuid-India op afstand te houden met behulp van Ceylonese troepen en de Indiase bondgenoten was niets meer over. Deze politiek had lange tijd rust en voorspoed gebracht op Ceylon. De oppermachtige positie van de Britten en het verlies aan aanzien van de Compagnie bij de Indiase vorsten had hier voorgoed een einde aan gemaakt. Falck weet dit aan 'de laffe en onbetrouwbare houding van de Republiek'.⁴² De bewindhebbers toonden zich echter niet ontevreden over de situatie in Voor-Indië; zij waren van mening dat deze niet zo zorgwekkend was; de ongemakken waren slechts van tijdelijke aard.⁴³

Dillo merkt in haar proefschrift over de 'Nadagen van de Compagnie' op dat de verandering van de Europese markt en de gewijzigde buitenlandse concurrentie een nieuwe situatie hadden gecreëerd. Ceylon moest volgens de bewindhebbers 'persisteren bij het tot nu toe gevoerde beleid'.⁴⁴ Het was tijdens de oorlog goed gegaan met de verhouding tot het koninkrijk Kandy dat noch een verdrag met de Britten noch met de Fransen had gesloten. Dat

41 Er zijn ook bronnen die beweren dat hij naar Batavia zou zijn gehaald door de Hoge Regering omdat zijn verhouding tot Haider Ali onmogelijk was geworden.

42 NA, Collectie Fagel inv. nr. 2600, Iman Willem Falck aan Hendrik Fagel de Oude, 4 maart 1784.

43 Dillo, *Nadagen van de Compagnie*, 197.

44 Oordeel vanuit het Haagse Besogne op het gevoerde beleid met betrekking tot het Hof van Kandy met verwijzing naar Secrete brieven van 11 januari en 25 april 1783 van de Hoge Regering.

het Hof hierbij uit puur opportunisme had gehandeld, was de bewindhebbers blijkbaar ontgaan. Kandy had tijdens de oorlog terecht ingezien dat het meer kon profiteren van een verzwakte Compagnie dan van de twee sterke Europese grootmachten die er op uit waren hun invloedssfeer krachtadig uit te breiden en te herstellen.

De bewindhebbers zagen wel dat er op Ceylon zorgen waren over de Vredesonderhandelingen en eveneens over de droevige financiële situatie wegens het niet ontvangen van 'koopmanschappen door de ongelukkige oorlog'. Zij concludeerden dat 'Haare vermogens zijn uitgeput en de bronnen van crediet opgedroogt'.⁴⁵ De Raad gaf als reactie op deze stellingname van de bewindhebbers dat het werkvolk, de chaliassen en anderen zeer veel last hadden gehad van de oorlog omdat zij moesten werken aan de vestingen. Maar 'nu zal men met vrissen moet weeder aen het werk gaen, en de vermeende inzaemeling van tuijn kaneel zal ter gewoonlyke plaetse bedeeft worden'.⁴⁶

Toch kwam het pessimisme van Falck over de commerciële ontwikkelingen en de opmerkingen over de handelspositie van Ceylon door de bewindhebbers niet overeen met de werkelijkheid, blijkt uit de analyses van Van den Belt. Hij toont in het hoofdstuk 'Profijt' aan dat de oorlog geen duidelijke breuk betekende in de inkomsten van de Compagnie op het eiland.⁴⁷ Het bruto profijt was al eerder teruggelopen: 'De voor de VOC meest profijtelijke periode ligt aan het einde van de jaren vijftig van de achttiende eeuw'.⁴⁸ Uit zijn berekeningen komt naar voren dat er direct na de beëindiging van de oorlog goede inkomsten waren.⁴⁹ De laatste twee jaar was Voor-Indië verstoken geweest van retouren.⁵⁰ Het voortbestaan van de Compagnie als geheel was economisch en militair sterk afhankelijk geworden van staatssteun, maar per regio in Azië verschilde de economisch situatie nogal.

Op het moment dat alle vijandelijkheden tussen de drie handelsnaties in Voor-Indië waren gestaakt, moest er volgens de gezant Van Berkenrode uit Parijs 'tot restabilisering der door de Engelsen veroverde plaatsen' worden gekomen. In de Raad van Ceylon werd opgemerkt dat de Compagnie 'hierin schandelijk in teleur gesteld werd', want het bleek een moeizaam en ingewikkeld proces.

De Hoge Regering waarschuwde dat zij op haar hoede moest zijn: in 'de bezittingen op Choromandel en Mature, en recommandeerden tegens alle onderneemingen op Trinconomale vermits uijt het gedrag der Engelschen grond van agterdogt tot een geheim oogmerk geboren wierd'.⁵¹ Er deden volgens Batavia geruchten de ronde dat de Fransen een geheime overeenkomst hadden gesloten met de Britten; zij zouden volgens boze tongen heel gemakkelijk de belangen van hun Nederlandse bondgenoot verloochenen. Dit gerucht bleek niet op de werkelijkheid te zijn gestoeld.

⁴⁵ NA, Collectie Alting inv. nr. 36, Bewindhebbers aan Gouverneur-Generaal Willem Alting (concept), 10 juni 1783.

⁴⁶ NA, VOC inv. nr. 9991, Staat van Ceylon over 1783, Inlandse zaken. Opmerkingen tussen aanhalingstekens zijn bemerkingsen gemaakt bij Missive van 1784 als reactie van de bewindhebbers op het advies van de Hoge Regering bij brief van 30 november 1783 op de Staat van Ceylon over 1783, verzonden januari 1783.

⁴⁷ Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 27-83.

⁴⁸ Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 70.

⁴⁹ Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 69.

⁵⁰ Steur, *Herstel of Ondergang*, 188.

⁵¹ NA, VOC, Haags Besogne inv. nr. 4503, Resolutie, 16 september 1784.

Falck was niet zo optimistisch over het herstel van de vestigingen in Zuid-India dat 'de boel daar en op Kormandel weer op orde [zal] komen', niemand kon dat volgens hem voorzien.⁵² Het ging er bij de Britten in de onderhandelingen over het preliminaire akkoord in eerste instantie om het strategisch gelegen Negapatnam en Trincomalee vast in handen te krijgen. De Presidency in Madras deed over alle teruggaven veel moeilijker dan de naar landgenoten aan de onderhandelingstafel in Parijs. Los van Trincomalee, waaraan afzonderlijk aandacht wordt besteed, deed het moeilijk over alle veroverde vestigingen in Zuid-India en Bengalen. Paleacatte wilde zij pas overdragen op het moment dat aan de kosten voor het onderhoud van de Nederlandse krijgsgevangenen was voldaan. Uit de correspondentie bleek dat zij eigenlijk de vesting helemaal niet wilde teruggeven; zij achtte deze zeer waardevol voor de veiligheid van Madras en voor de communicatie tussen Madras en het noordelijk gelegen district.⁵³ In de loop van 1785 vond de teruggave uiteindelijk plaats. Vlak na de dood van Falck constateerde zijn opvolger dat Macartney maar niet kwam tot een definitieve 'verklaring noopens de restitutie van 's Komps Etablisementen op de kust van Kormandel'; de factorijen in Bengalen en te Surat waren al wel teruggegeven. Hij had het idee dat Macartney wachtte op een uitleg uit 'Europa'.⁵⁴ Paleacatte zou wederom het hoofdcomptoir van de Compagnie aan de Coromandel worden; deze positie was in 1690 aan het veel strategischer Negapatnam toebedeeld.

Hoewel ook de Onderhorigheden van Ceylon niet direct werden gerestitueerd, stuurde Falck toch onderkoopman Keuneman naar Tuticorin om lijnwaden te bemachtigen zolang de 'engelschen ons niet storen'.⁵⁵ De opbouw van de factorij te Surat was volgens Falck het gemakkelijkst te realiseren, omdat 'men daar altijd met koopmanschappen op de markt is gekomen maar op andere plaatsen moeten klinkende specie [gemunt goud- en zilvergeld] komen, en die hebben wij niet voor als nog'.⁵⁶

Er waren ook problemen ontstaan aan de Malabar waar de Compagniesvestigingen niet onder de voet waren gelopen door de Britten. De oorlog tussen het verzwakte Mysore en de Britten was in de loop van 1784 beëindigd met een vredesverdrag. De trouwe bondgenoot Tippu Sultan had grote moeite met het voortzetten van de strijd zonder Franse steun. Hij stelde zich na de vrede, die meer weg had van een wapenstilstand, niet zo vriendelijk op tegenover de Compagnie en eiste een aantal Compagnieslanden waaronder de vesting Cranganor. Tippu Sultan was ook van plan naar Travancore op te trekken waarvoor hij dacht steun te zullen krijgen van de Britten. Beide partijen, Mysore en Travancore, zouden als bondgenoten van de Compagnie bijstand vragen. Falck stelde de Raad voor commandeur Van Braam, die met zijn eskader op weg was naar Ceylon, in te lichten. Deze zou misschien na Trincomalee en een korte stop voor overleg in Colombo, kunnen doorvaren naar de Malabar.⁵⁷

52 NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 5 november 1783 met PS 6 november.

53 BL, IOR inv. nr. H/247, John Macpherson namens de Governor and Council aan Governor-General Sir Warren Hastings (Fort George aan Fort William), 31 maart 1785.

54 KHA, Archief Willem V inv. nr. 1829, Willem Jacob van de Graaff aan de Prins, 10 februari 1786.

55 NA, VOC inv. nr. 9991, Gouverneur en Raden aan Heren XVII, 12 maart 1783.

56 NA, Collectie Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck, 5 november 1783 met PS, 6 november.

57 SLNA, inv. nr. 1/750 en 1/777, Resolutie Secrete Raad, 19 oktober 1784; de stukken die hierop betrekking hadden waren door ziekte niet door Falck ondertekend maar namens hem door de secretaris Billing. De problemen met Mysore zouden leiden tot de derde Mysoorse oorlog, 1788, tussen Groot-Brittannië en Travancore dat werd gesteund door de Compagnie.

In Colombo werd daarnaast besloten met spoed het regiment Luxemburg te sturen om hiermee de militaire kracht van de Compagnie te tonen.⁵⁸ Dit regiment was eind 1783 via de Kaap en Mauritius op Ceylon gearriveerd. Het was niet alleen een goede aanvulling van de troepensterkte op het eiland maar zou ook voor veel overlast zorgen.

Het contract over dit regiment was in 1781 in Parijs gesloten door Van de Perre en Boers als onderhandelaars van de bewindhebbers met de duc de Luxembourg dankzij bemiddeling van de minister van marine De Castries.⁵⁹ De totale sterkte van het regiment betrof zo'n 900 officieren en manschappen. Na de overtocht van Brest naar de Kaap waren 229 soldaten overleden en moest een groot aantal zieken achterblijven in het Compagnieshospitaal op het fort Kaap de Goede Hoop. Medio september 1784 was het regiment op sterkte nadat de hoeker Katwijk aan Rijn 250 man aan de Kaap had ingescheept.⁶⁰

De officieren en manschappen maakten voortdurend problemen over hun traktement, huisvesting en uitrusting of waren betrokken bij allerlei opstootjes. De hogere officieren wensten over hun traktement met Falck te praten maar deze weigerde dat.⁶¹ Het leidde er toe dat op het moment dat het regiment in Galle op het VOC-Schip Ceres⁶² werd ingescheept voor transport naar Cochin, 19 officieren weigerden aan boord te gaan en verdere bevelen op te volgen. Met een rekest boden zij vervolgens hun ontslag aan.⁶³ In de Raad van februari 1784 stelde Falck een venijnig memorie van de commandant aan de orde waarin hij met 'beledigende uytdrukkingen' aan het adres van de Gouverneur en Raad, soldij voor zijn officieren eiste over de periode dat zij zich hadden bevonden tussen de Kaap en Ceylon.

De Raad wenste hier niet op in te gaan; hij vond dat op dit verzoek geen antwoord nodig was en dat 'men nergens anders als in Nederland zal beslissen wie gelijk of ongelijk heeft'. Hij constateerde dat het bestuur van Ceylon niets te verwijten viel; de officieren hadden zichzelf in de schulden gestoken.

Een deel van het regiment ging niet naar Cochin maar werd overeenkomstig het voorstel van de Franse opperbevelhebber De Bussy in Trincomalee gelegerd. Hiermee werd voorkomen dat er 'dubbele, noodloosen onkosten' werden gemaakt.⁶⁴ Cochin kreeg voor korte duur een deel van deze lastige, maar wel geharde en kundige troepen ter beschikking. Commandeur Van Angelbeek profiteerde daarvan en wist de positie van de Compagnie aan de Malabar te handhaven en voor de juiste verhoudingen te zorgen met Tippu Sultan en de Indiase vorsten, waardoor de handel op een redelijk niveau kon worden voortgezet.

Uit de verslagen van de audiënties van de ambassadeurs in Kandy en van de koninklijke gezantschappen aan Colombo sedert 1781 kwam naar voren dat er 'nog geen verandering

58 SLNA, inv. nrs. 1/750 en 1/777, 23 januari 1784. Het regiment Luxembourg wordt steeds aangeduid als het regiment Luxemburg.

59 Gaastra, *Kosten*, 99; daarnaast was het regiment De Meuron geworven dat aanvankelijk naar Ceylon moest gaan; het verbleef enige tijd aan de Kaap om vervolgens het regiment Luxemburg af te lossen.

60 Het regiment omvatte uiteindelijk 872 soldaten verdeeld over tien compagnieën.

61 NA, VOC inv. nr. 9992, Resolutie Raad, 11 september 1784.

62 DAS, 4375.4; verbleef sedert 18 april 1781 in Batavia en daar buiten; in 1786 aldaar opgelegd.

63 NA, VOC inv. nr. 9991, Resolutie Raad, 12 maart 1784; NA, VOC 3639, verzoekschrift van de officieren, geen datum.

64 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Iman Willem Falck aan Frederik Willem Boers, 16 augustus 1784; de dubbele kosten werden uitgespaard doordat er nu niet meer voor de troepen in Franse dienst moest worden betaald. Er werden slechts een paar Franse soldaten aangehouden.

[was] opgetreden in het kaneel en het zout'. De onderhandelingen over het schillen in de Koningslanden zaten muurvast. De opbrengst uit de tuinen was nog lang niet voldoende. Er moest nog steeds kaneel in de Koningslanden worden ingezameld 'wjl de Compagnie nog kaneel genoeg in Nederland moet hebben'. Falck vroeg zich af nu er niet kon worden geschild of '... het geen tijds om daar omtrent toe te geeven bij een volk 't welk twee stappen achter uitgaat, wanneer wij één voor uit doen'. Blijkbaar wilde Falck een substantieel gebaar richting het Hof te maken. Helaas is niet bekend waar hij precies aan dacht; stranden of een haven?

De Hoge Regering gaf hem toestemming wat toe te geven, los van het ceremonieel bij de audiënties, als bewijs van achting en erkentelijkheid voor de houding van het Hof tijdens de oorlog. Er werd 'enig artikel [uit het vredetraktaat van 1766] van voordeel' toegestaan hetzij van de handel in olifanten, lijnwaden en areek of 'iets dergelijks'. Indien de zaken voor de Compagnie kritiek bleven, dan mocht de koning in het bezit worden gesteld van de stranden van Tamble, Gamme en Kattekolpattoe bij Trincomalee. Dit zou echter alleen kunnen plaatsvinden onder strenge condities: 'het oppergebied en de Eigendom volgens contract verkreegen, aan de Compagnie moet blijven, en die qualificatie tot geen stranden hoegenaamd geextendeerd worde, alzo tot geen verdere afstand treden zou'. De bewindhebbers vonden daarentegen dat 'Met al dat dringen op wederinneming van de zeekusten' de Compagnie het voordeel kwijt zou raken, voordeel dat was bedongen bij het vredetraktaat. Zij constateerden dat het ontzag voor de Compagnie bij de Kandianen was vergroot 'zedert (dat) onse magtenloos heyd jegens de engelschen'. Dit sloeg vermoedelijk op de periode vóór de Vierde Engelse Oorlog want zoveel had de Compagnie niet kunnen uitrichten. De bewindhebbers waren van mening dat er geen middel ongebruikt moest worden gelaten; eventueel 'gewapenderhand hun te doen gevoelen, dat de nederlanders zich niet allen straffenloos laeten hoonen en beschaedegen'.⁶⁵ Zij wensten een krachtiger optreden tegen het Hof in tegenstelling tot de Hoge Regering.

Los van de gespannen verhoudingen met het Hof van Kandy zorgden de zes provincies van het 'landschap' de Wannī⁶⁶ dat onder het commandement Jaffna viel, voor veel problemen. Het hoogste gezag over het gehele commandement werd uitgeoefend door de commandeur en de Raad van Jaffna. De leenheren of wannīars c.q. vanniārs mochten in de provincies lange tijd hun eigen bestuur uitoefenen⁶⁷ nadat de Portugezen uit Ceylon waren verwijderd. Hun bestuur had een semi-onafhankelijke status dat aanvankelijk een uitstekend middel leek als scheiding tussen de Compagnieslanden in het Noorden en het grondgebied van Kandy.⁶⁸ De bewoners waren voor het merendeel Tamils, de oorspronkelijke inwoners van het voormalige koninkrijk van Jaffna en aartsvijanden van de Kandianen.

In de jaren tachtig was het eigen bestuur over het landschap 'hoogst nadelig voor de Compagnie en ingezetenen'. Er waren voordurend klachten over knevelarijen, baldadigheden en tirannieke behandelingen door de vanniārs. Het bestuur in Jaffna had de laatste tien jaren voorstellen gedaan om de 'manische regering af te schaffen' en het beheer direct onder de

⁶⁵ NA, VOC inv. nr. 9991, Staat van Ceylon over 1783, 1 januari 1784 (getekend 23 februari 1784).

⁶⁶ Hovy, *Plakkaatboek*, LXXXIV-LXXXV; het was een gebied van 2000 vierkante mijlen.

⁶⁷ Hovy, *Plakkaatboek*, LXXXIV-LXXXV.

⁶⁸ Arasaratnam, *Ceylon and the Dutch*, 101-112; Vanniār of North Ceylon.

Compagnie te stellen. Daar kwam nog bij dat van de afdracht van het jaarlijks tribuut van 40 olifanten aan de Compagnie niets meer terecht was gekomen. Dit was gedeeltelijk het gevolg van het instorten van de olifantenhandel. Noch op vriendelijke manier noch via stevige aanmaningen uit Jaffna kwam er verbetering. De achterstallige tributen liepen steeds verder op; de vanniyars waren niet te bewegen hun tribuut in het vervolg in rijst of geld te voldoen. Het was de Raad in Colombo duidelijk geworden dat men nauwelijks enige staat op hen kon maken. In haar ogen bestonden er trouwens geen echte Warniars meer.

Door problemen over de opvolging van een vanniyar in de provincie Karnawelpattu besloot Falck alle provincies onder direct gezag van de Compagnie te plaatsen, mede gelet op de hoge opbrengsten in het verleden. In 1784 kwamen de vanniyars in de andere provincies in opstand. Hierop besloot Falck militair in te grijpen en de landen geheel onder het directe bestuur van Jaffna te plaatsen. Om orde op zaken te stellen werd besloten het dagelijks bestuur over het district op te dragen aan de luitenant van de artillerie Thomas Nagel⁶⁹ die zich hiervoor had aangeboden. Het kostte hem in het begin enige moeite de ‘muitelingen’ in bedwang te houden; zijn eerste poging met een compagnie sipahis mislukte. Na de inzet met drie compagnieën Maleiers slaagde hij er wel in. Commandeur Raket was het met zijn optreden maar gedeeltelijk eens, hoewel hij de eerstverantwoordelijke was voor wat er de laatste jaren was gebeurd. Hij wilde dat de vanniyars streng werden gestraft wegens landverraad. Om zich voor zijn gevoerde beleid in het verleden in te kunnendekken, stuurde hij een uitvoerige brief aan de Gouverneur-Generaal. Hij ging hier in op de situatie in de landen van de Wannia's en zijn eigen rol, maar hij ontweek een oordeel te vellen over de gouverneur en de Raad. Blijkbaar wenste hij niet in conflict te komen met hen.⁷⁰ Falck was trouwens ook steeds van mening dat er hard moest worden opgetreden. Tijdens het gouverneurschap van Van de Graaff was er een discussie over toezeggingen die Falck zou hebben gedaan aan de Warniars. In 1789 verzocht Nagel het bestuur in Colombo het district voor vijf jaar aan hem te verpachten. Dat werd hem toegestaan. Hij bracht hier de landbouw tot grote ontwikkeling.⁷¹

Op bijna de laatste dag van het bewogen jaar 1783 nam Falck met de Secrete Raad de algemene stand van zaken door. Er werden ook de ontvangen brieven over de overgave van Negapatnam besproken; dit hield verband met het verzoek van de Hoge Regering hiernaar een onderzoek te verrichten. Uit een brief van Simons, de toenmalige agent van de Compagnie aan het Hof van Haider Ali die zich had gevestigd in het Deense Tranquebar, kwam naar voren dat het gerucht ging dat Van Angelbeek met vertegenwoordigers van het leger van Haider Ali had overlegd. Hij zou Negapatnam voor ‘drie lak pagoden’⁷² aan de Britten hebben verkocht. De Hoge Regering had direct geschreven dat dit ‘kwaad sprekende laster’ was. Falck sprak zich uit in dezelfde zin als Batavia; hij vroeg aan alle leden van de Raad

69 Thomas Nagel (Brunswijk, ?-Colombo, né 1794), 1763 uitgevaren voor de Kamer Hoorn met het VOC-schip Strijen als bombardier; 1764 Batavia; 1767 extraordinaris vuurweker te Jaffna; 1767 landmeter en ordinaris vuurwerker en vervolgens luitenant artillerie; 1786 maakte samen met Van Senden een binnenlandse expeditie; 1789 kapitein.

70 NA, Collectie Alting inv. nr. 72, Bartholomeus Raket aan Willem Alting, 30 januari 1784; een zeer uitvoerig uiteenzetting van 28 pagina's over het bestrijden van de muitelingen (de Warniars).

71 Schrikker, *Expansion and Reform*, 87; baseert zich op NA, Collectie Hoge Regering, inv. nr. 585, Memorie over de staat der Wannijische landen, 23 mei 1793.

72 Lak = 100.000.

van Negapatnam een schriftelijke verklaring over de gang van zaken met betrekking tot de overgave. Uit de reacties bleek dat deze aantijging niet waar was. Ook de Secrete Raad vond de beschuldiging ongegronde lastertaal. De inmiddels overleden gouverneur Van Vlissingen was daarentegen volgens de Raad niet vrij te pleiten van ernstig plichtsverzuim. Indien hij nog in leven was, zou hij aan de Raad van Justitie in Batavia moeten worden overgedragen. Hetzelfde gold voor de overleden artilleriecommandant Hilam die zich als ‘een trouwloos schurk had gedragen’. Falck en de Raad vonden daarnaast dat majoor Hasselman van het Ceylonese detachement naar Colombo diende te worden ontboden; hij had zich ernstig schuldig gemaakt aan plichtsverzuim en moest daarom worden terechtgesteld.⁷³

De grootste zorgen en ergernissen van Falck en de Raad lagen noch in de landen van de Wannians noch aan de Overwal, maar bij het uitblijven van een de spoedige overdracht van Trincomalee aan het gezag van de Compagnie.

14.3 Trincomalee

deze laffe hairklooverijen⁷⁴

Voor Falck en zijn Raad bleef de positie van Trincomalee een uitermate lastig probleem. Na de beëindiging van de vijandelijkheden met de Britten werd de situatie er niet beter op maar juist verwarrender en uitermate frustrerend.

De Franse opperbevelhebber in India De Bussy wenste niet tot overdracht over te gaan zolang niet alle kosten voor de herovering door de Compagnie waren vergoed inclusief een omvangrijke financiële bijdrage voor het Franse eskader. De hoogte van de bijdrage werd enige malen naar boven bijgesteld omdat de Fransen in India een groot tekort aan financiële middelen hadden. Van de door Monneron overlegde rekeningen van de Franse kroon kon slechts een klein deel worden gedragen door Colombo. Er moesten aanzienlijke bijdragen komen van de bewindhebbers en de Hoge Regering. Met behulp van leningen en assignaties werd een totaal bedrag van 12,5 miljoen livres betaald tot begin 1795.⁷⁵

Er was echter een veel een groter probleem voor Colombo ontstaan door een ernstig verschil van mening tussen de Britten en Fransen over de teruggave van Trincomalee. Gouverneur Macartney in Madras vond dat de Britten op grond van zijn instructie en zijn interpretatie van het preliminaire traktaat recht hadden op Trincomalee. Volgens hem was in artikel 9⁷⁶ van het traktaat bepaald dat Trincomalee niet door de Fransen maar door de

⁷³ SLNA, inv. nrs. 1/750 en 1/776, Resolutie Secrete Raad, 27 december 1783.

⁷⁴ NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, ‘Extract uit de Missive gessz. Door den Ceylons Gouverneur mr. I.W. Falck aan den Advocaat Boers, 16 augustus 1784’, 1.

⁷⁵ NA, VOC inv. nr. 3666, Resolutie Raad, 4 november 1784; Falck deelde mede dat hij aan de markies De Bussy 12.000.000 livres aan wissels had gezonden; tot ultimo augustus 1783 bedroeg de rekening fl. 1.264.474:11:--.

⁷⁶ Artikel IX: ‘As it is necessary to appoint a certain period for the restorations and evacuations to be made, it is agreed, that the king of Great Britain, shall cause Trincomalé to be evacuated, as well as all the towns, forts, and territories, which shall have been taken by the arms, and which may be in possession except what is ceded to the Britannic Majesty by articles, at the same periods as the restitutions and the evacuation shall be made between Great Britain and France, The States General shall restore, at the same period, the town and territories which their arms may have taken from the English in

Britten moest worden overgedragen aan de Republiek. Conform dit artikel zou dat ook enige tijd in beslag nemen wegens ‘a certain period for the restorations and evacuations to be made’. Deze omschrijving kwam overeen met de teruggave en evacuatie van de plaatsen in Zuid-India die fysiek in Britse handen waren gekomen na verovering op de Fransen. In artikel 5⁷⁷ stond het wat betreft Trincomalee specifiek omschreven: ‘The King of Great Britain shall restore to the States General of the United Provinces, Trincomalé’. De beide Nederlandse onderhandelaars Van Berkenrode en Brantsen in Parijs hadden hier blijkbaar mee ingestemd of de consequenties niet overzien of zij waren niet op de hoogte dat Trincomalee sinds eind augustus 1782 in Franse handen was. Het leek erop dat de Britten in Zuid-India een spel speelden om alsnog Trincomalee in handen te krijgen.

De onderhandelingen over de uitvoering van het traktaat tussen Frankrijk en Groot-Brittannië lagen volgens het Haags Besogne bij beide landen. De Nederlandse partijen konden noodgedwongen slechts een afwachtende houding aannemen. Het ging daarbij volgens de afgevaardigden om ‘Trincomalee maar ook om Chinsura’. De sleutel van de uitvoering werd vooral gelegd bij de De Bussy.⁷⁸ Hij wilde zo snel mogelijk beschikken over Pondicherry en gaf aan Monneron de opdracht de voorbereidende besprekingen over de teruggave van de gebieden te beginnen.⁷⁹ Begin 1784 berichtte Macartney aan De Bussy dat het definitieve traktaat tussen Groot-Brittannië en Frankrijk was getekend en stuurde hem tevens een kopie. Van zijn minister van marine De Castries vernam hij niets. Door de financiële problemen van de Fransen in India was de teruggave van Pondicherry zeer acuut. De Bussy was bereid zonder instructies te onderhandelen in ruil voor Pondicherry. De onderhandelingen verliepen moeizaam en sleepten zich voort vanwege Trincomalee. Volgens de Indiase historicus Sen lag dat, na bestudering van de Franse bronnen, vooral aan de opstelling van De Bussy die probeerde Trincomalee voor Frankrijk te behouden. Sen constateert dat Trincomalee noch in het voorlopige traktaat noch in het definitieve traktaat uitdrukkelijk werd genoemd. Dit is niet correct: volgens artikel 9 zouden de Fransen het moeten overdragen aan de Britten omdat het op hen was veroverd; de andere reden was volgens Sen dat in het voorlopige Brits-Nederlandse traktaat stond dat de Britten Trincomalee moesten overdragen aan de Nederlanders. Dit is echter niet juist en werd door Falck schriftelijk bestreden bij De Bussy. De laatste begon hier ook aan te twijfelen. Dit leidde er toe dat de onderhandelingen werden afgebroken; De Bussy bracht toch in dat hij hiervoor geen instructies had gekregen uit Parijs. Hierop dreigde Macartney de Franse vlag te laten strijken in Pondicherry. Dit had tot gevolg dat de onderhandelingen werden hervat nadat De Bussy bereid was Trincomalee over te dragen als hij geen tegenovergestelde instructies van De Castries zou krijgen. Op het laatste moment kwamen deze toch binnen: Trincomalee mocht niet worden overgedragen en wederom werden de onderhandelingen gestaakt.

the East Indies. In consequence of which, the necessary order shall be sent by each at the High Contracting Parties, with reciprocal passports for the ships which shall carry them immediately after the ratification of these preliminary articles.’

⁷⁷ Artikel V: ‘The King of Great Britain shall restore to the States General of the United Provinces, Trincomalé, as also all the other towns, forts, harbours, and settlements, which, in the course of the present war, have been conquered, in any part of the world what ever, by the arms of his Britannic Majesty, or by these of the English East India Company and which he might be in possession; in what condition in which they shall be found.’

⁷⁸ NA, VOC inv. nr. 4501, Haags Besogne, 15 augustus 1784.

⁷⁹ Sen, *French in India*, 394.

De Castries schreef aan De Bussy dat in artikel 19 van het definitieve traktaat was aangegeven dat alle plaatsen die waren veroverd, in welk deel van de wereld dan, ook en die niet waren opgenomen in het traktaat moesten worden teruggegeven zonder enige compensatie.⁸⁰

Het betekende dat Frankrijk direct Pondicherry en Mahé terug zou krijgen en het reeds door zijn troepen heroverde Koedelor mocht behouden; Groot-Brittannië zou dan zonder uitstel Trincomalee moeten terugkrijgen.⁸¹ De Bussy was met deze oplossing uiterst tevreden. Falck was het met deze uitleg op grond van het traktaat met de Republiek uiteraard helemaal niet eens en schreef dat 'de Franschen, omtrent Trinkenamale niets anders zouden overgegeven dan het recht van bezetting, wijl van den eerste dag der herovering nog deelden, het burgerlijk en landsbestier van de bezetting uit ons geoefend en een gedeelte van de bezetting uit onze troepen genomen was'. Macartney hield vast aan de letterlijke tekst van artikel 9 en was bereid de vesting over te dragen aan de Nederlanders. Hij had hierover een brief aan Falck geschreven en sloot het preliminaire traktaat in. Zijn uitleg kwam er op neer dat Trincomalee pas zou worden overdragen op het moment dat de definitieve vrede was getekend. Hier zat de crux voor Falck.

De Castries ging alleen akkoord indien de havens (baaien) en forten onmiddellijk door de Britten aan de Nederlandse Compagnie zouden worden overgedragen in het bijzijn van de Nederlandse commissaris en zijn troepen. Volgens hem was dit zo afgesproken door beide Hoven en hij herhaalde dit aan het einde van zijn brief aan De Bussy. Vice-admiraal De Suffren zou moeten zorgen dat hierop gelet werd. Deze was zoals eerder vermeld in opdracht van De Castries met een deel van het eskader naar Frankrijk vertrokken.

Met grote felheid en inzet wierp Falck zich in de strijd om Trincomalee; het was steeds een van de belangrijkste peilers van zijn strategisch beleid geweest dat inhield dat geen van beide grootmachten kon beschikken over deze meest strategische haven van het zuidelijk deel van Voor-Indië. Het leek wel of Falck nog éénmaal opveerde in zijn krachtige en uitvoerige briefwisseling met De Bussy en Macartney.⁸² Een zelfde beeld komt naar voren in allerlei brieven en haastige aantekeningen aan Monneron.⁸³ Falck schuwde geen enkel middel om zijn standpunten te onderstrepen, zelfs trachtte hij het Staatse eskader van Van Braam in te zetten. In zijn brieven aan Macartney en De Bussy beriep hij zich op afspraken die hij had gemaakt met De Suffren waarbij deze het burgerlijk bestuur van Trincomalee aan de Compagnie had overgedragen. Macartney schreef echter dat De Bussy deze afspraken had herroepen waardoor de vesting en omgeving weer geheel onder het Franse bestuur waren komen te

⁸⁰ Verdrag tussen Groot-Brittannië, Frankrijk en Spanje, 5 januari 1783.

⁸¹ BL, IOR inv. nr. H/190, brief (in Engelse vertaling) van De Castries aan De Bussy, 25 oktober 1783; een kopie van deze brief was gezonden aan Monneron in Colombo en Falck moest op de hoogte worden gesteld: 'The Conquest of Trincomalee and the others which may have been made by His Majesty's Arms since the landing of the Troops, with which the King has entrusted you, are by foregoing stipulation to be and ought to be restored without delay to the Commissaries on behalf of his Britannic Majesty'.

⁸² NA, VOC inv. nr. 4503, Haags Besogne, 16 september 1784; NA, Archief Pieter van Bleiswijk, 393; Iman Willem Falck aan Frederik Willem Boers (extract), 16 augustus 1784; Mr. Pieter van Bleiswijk (1724-1790) raadpensionaris van Holland 1772-1787; ontving een pakket kopie-brieven oorspronkelijk geschreven door Falck, De Bussy en Macartney, over de restitutie van Trincomalee van ambassadeur Brantsen uit Parijs; deze had op zijn beurt de kopieën verkregen van markies De Castries.

⁸³ AMB, le fonds Monneron inv. nr. 122 S 11, brieven van Iman Willem Falck aan Louis Monneron.

vallen. Volgens hem zou De Bussy hiermee 'la restitution et evacuation de Goudelour [Koe-delor] et Pondicherry' hebben willen bespoedigen.⁸⁴ Het was zeer tegen de zin van hoofdficieren van de Franse zee- en landmacht.⁸⁵ Falck merkte op dat hij 'deze laffe hairklooverijen' niet verder zou aanstippen; het was een poging van De Bussy om tegen de gevoelens van anderen tot eerdere teruggave van Pondicherry en de overige Franse plaatsen te komen.⁸⁶

Macartney schreef in maart 1784, alsof er geen ernstige bedenkingen waren gemaakt, dat binnenkort het fort aan de Britten zou worden overgedragen.⁸⁷ Falck reageerde hierop dat zo'n 'arrangement' tegen het artikel zou ingaan van het verdrag 'qui a été conclu sous les yeux de la Majé très Chrestienne'.⁸⁸ Hij geloofde er niets van dat De Bussy een dergelijke instructie had gekregen uit Frankrijk. Aan Macartney schreef hij dat er andere afspraken waren gemaakt met De Suffren, hetgeen tot uiting was gekomen in de legering van Compagniestroepen in de forten.⁸⁹ Aan De Bussy liet hij weten 'dat onze troepen binnen de forten van Trincomalee moesten weezen voordat de Fransen zouden uittrekken; dat den Engelschen vlag maar 24 uur waayen moest'. Madras hield vast aan zijn standpunt en beweerde dat er een eerder verdrag voor het preliminaire verdrag tussen Groot-Brittannië en Frankrijk met De Bussy was gesloten.

Er deden hierna geruchten de ronde dat de Britten wederom Trincomalee met geweld zouden gaan innemen. 'Ik geloof dat dit louter zwetserij is', liet Falck weten.⁹⁰ Toch nam hij nu andere maatregelen dan het schrijven van brieven; aan Van Senden stuurde hij extra troepen waardoor het bataljon Maleiers op 700 kwam. Aan de Hoge Regering verzocht hij er bij commandeur Van Braam op aan te dringen zo snel mogelijk met zijn eskader naar Ceylon te komen in verband met het wederom in bezit nemen van de Compagniesbezittingen in Voor-Indië, in het bijzonder Trincomalee.⁹¹ Hij schreef hem ook rechtstreeks naar zijn schip voor de kust van Malakka waar hij tegen 'enige koninkjes' oorlog voerde.⁹²

Op 12 april 1784 meldde zich met een saluutschot voor het Kasteel van Colombo 's Lands oorlogsfregat De Waakzaamheid onder commando van de kapitein-ter-zee Arnoud Willem Willinck.⁹³ Eindelijk had Falck een Staats oorlogschip, zij het nog geen heel eskader, waarmee hij enig gezag hoopte te kunnen uitstralen. Op 20 juni gaf hij via Van de Graaff aan Willinck een instructiebrief mee waarin stond dat hij Trincomalee moest overnemen van de Britten. Hij moest direct zijn fregat in gereedheid brengen om daar naar toe te zeilen omdat het eskader van Van Braam nog niet was gearriveerd.⁹⁴ Het betekende dat de overdracht

84 NA, Archief Pieter van Bleiswijk, inv. nr. 393; Iman Willem Falck aan de markies De Bussy (extract), 19 maart 1784.

85 SLNA, inv. nrs. 1/750 en 1/777, Resolutie Secrete Raad, 22 juni 1784.

86 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Iman Willem Falck aan Frederik Willem Boers (extract), 16 augustus 1784.

87 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Lord Macartney, fort George aan Iman Willem Falck, 19 maart 1784.

88 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Iman Willem Falck aan Lord Macartney, 25 maart 1784.

89 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Iman Willem Falck aan Sir George Macartney, 7 april 1784.

90 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Iman Willem Falck aan Frederik Willem Boers (extract), 16 augustus 1784.

91 NA, Collectie Van der Hoop inv. nr. 78, Jacob Pieter Braam aan Joan Cornelis van der Hoop, 16 september 1784.

92 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393; Iman Willem Falck aan Frederik Willem Boers (extract), 16 augustus 1784; hij was betrokken in een oorlog tegen de vorst van Jahore over Riouw op verzoek van de Hoge Regering.

93 NA, Collectie Van der Hoop, inv. nr. 127; 'Verslag aan N.N. van de kapitein-ter-zee A.W. Willinck, omtrent zijn reis naar Ceilon als bevelhebber van 's Lands schip De Waakzaamheid in 1783-1785', 17 juli 1785.

94 NA, Collectie Van der Hoop inv. nr. 127; Instructie aan Willinck getekend door Iman Willem Falck en enige leden van de Secrete Raad, 20 augustus 1784.

conform de instructie van De Castries zou worden uitgevoerd: direct van de Fransen via de Britten aan de Compagnie.

Willinck kreeg 60 à 70 Europese soldaten mee onder commando van een zekere kapitein Scheede, die als mede-commissaris naast Van Senden mocht optreden.⁹⁵ Ook kreeg Willinck de opdracht als 'Staatse officier onze rechten bij de Regering aldaar aan te dringen'. Het was de bedoeling dat hij daarna in opdracht van Falck zo snel mogelijk naar Madras zou gaan en uit naam van de Staat alle bezette gebieden in Ceylon en India moest opeisen met uitzondering van Negapatnam.⁹⁶

Op 2 augustus kwam De Waakzaamheid in de Noorderbaai aan waar De Bussy vier linieschepen had gestationeerd. Hij liet eveneens een aantal fregatten tussen India en Ceylon patrouilleren. Aan Falck stelde hij voor de nog aanwezige Franse troepen te laten vervangen door 'Hollandsche' soldaten van het regiment Luxemburg. Dit toonde wel aan dat de Fransen geheel op de hand van de Compagnie waren. De tocht van Willinck naar Madras ging uiteindelijk niet door omdat hij niet kon uitvaren wegens een te groot aantal ziektegevallen aan boord. Het zou ook een uitvlucht kunnen zijn geweest; de tocht komt zeer onrealistisch over: één Staats oorlogschip in het hol van de leeuw.

Macartney liet vanuit Madras weten dat hij Trincomalee niet direct zou laten overdragen ondanks de aanwezigheid van het Franse gezag, omdat hij het definitieve traktaat nog niet had ontvangen. Vervolgens had hij zich 'zonder te onderwerpen aan de voorwaarden bij het vreedestructaat', hier moet worden gelezen het gemaakte preliminaire traktaat 'een officier en 100 man naar Trincomalee gezonden en geëist dat Chevalier Des Roys de overname van 'de Plaats' deed om 'dezelve gelijktijdig in de magt te stellen van de Hollander'.⁹⁷ De Madras Presidency wilde er eerst 50 soldaten en een oorlogschip stationeren; vervolgens deed zij 17 juni 1784 een veel zwaarder voorstel dat neerkwam op de zending van 150 man en enige linesschepen.⁹⁸ Indien dit werd uitgevoerd, lag volgens Colombo een gewapend incident met de Britten voor de hand.

De Bussy weigerde na alle protesten zijn goedkeuring te hechten aan de plannen van Macartney omdat hij geen toestemming had gekregen van Versailles. Na alle strubbelingen besloten zij hun respectievelijke hoven om nadere instructie te vragen en spraken af dat Trincomalee voorlopig in Franse handen bleef. Deze beslissing had nadelige gevolgen voor Colombo, want De Bussy vroeg om 20.000 ropijen voor de kosten van de Franse troepen die nu langer in Trincomalee gestationeerd zouden blijven. De Raad vernam, vermoedelijk geërgerd, dat dit bedrag door Van Senden was voorgeschoten en door het VOC-schip De Zeeuw naar Pondicherry was gebracht.⁹⁹

In februari 1785 liet Boers aan de raadpensionaris Van Bleiswijk weten dat hij op 13 januari een brief met bijlagen¹⁰⁰ had ontvangen van ambassadeur Van Berkenrode. Deze schreef

95 NA, Collectie Van Braam inv. nr. 101, Iman Willem Falck aan Arnout Willem Willinck, 20 juli 1784.

96 NA, Collectie Van Braam inv. nr. 101, 30 augustus 1784.

97 NA, Archief Pieter van Bleiswijk inv. nr. 393, Sir George Macartney aan Iman Willem Falck, 25 april 1784.

98 BL, IOR inv. nr. H/266; Madras Select Committee, Madras Presidency: Macartney, Sadleur, Lang, Davidson en Maunsel aan Hughes, 15 juni 1784.

99 SLNA, inv. nrs. 1/750 en 1/777 (minuut), Resolutie Secrete Raad in de vorm van rondvraag, 10 september 1784; alle leden gingen akkoord met het door Billing opgestelde voorstel namens Falck.

100 Eveneens de gehele correspondentie in kopie tussen De Bussy, Macartney en Falck.

dat begin januari in Parijs Chevalier Joyeuse, commandant van het Franse fregat Coventry, uit Koedelor was aangekomen. De Bussy had hem opdracht gegeven een brief aan het Hof te Versailles te overhandigen waarin gevraagd werd om de bemiddeling met Londen voor een oplossing van de overdracht van Trincomalee. Hij had tevens kopieën overhandigd van de hele correspondentie tussen Bussy, Macartney en Falck. Aan boord van de Coventry bevond zich eveneens Macartneys persoonlijk secretaris Stauton,¹⁰¹ die direct doorreisde naar Londen met een identiek verzoek van Macartney aan de Britse regering voor bemiddeling met de Fransen.

De Nederlanders in Colombo, Batavia, Den Haag en Parijs konden wederom slechts een afwachtende houding aannemen. Falck was voortdurend door Monneron op de hoogte was gehouden van alle ontwikkelingen. Hij vond de situatie onrustbarend omdat hij er zeker van was dat de Kandianen van de gelegenheid gebruik zouden maken om in contact te treden met de Britten. Zijn spionnen konden dit echter niet bevestigen. Hij stelde dat het gekrakeel heel nadelig was voor de belangen van de Compagnie. Bovendien verminderde het ‘onzen geringe invloed op de gemoederen der inlandsche vorsten, wij op Ceilon ondervinden dit op het aller leevendigste met den koning van Kandia’.¹⁰²

De afwikkeling van de kwestie Trincomalee maakte noch Falck noch De Bussy meer mee; op 29 april 1785 stuurde Macartney een brief naar de directeuren van de EIC¹⁰³ waarin hij liet weten dat hij een brief had ontvangen van Nicolas Coutaneau des Algrains¹⁰⁴ die De Bussy na zijn dood was opgevolgd in Pondicherry. Op 23 april waren de forten van ‘Trincomalee & Ostenburgh’ overgeleverd aan de commissarissen Van Senden en Scheede. ‘So that there remains nothing in this Quarter of the World unperformed on the part of France to complete the Execution of the Definitive Treaty’. Aan Coutaneau schreef Macartney ‘M. de Senarmont, qui commandait les Forts de Trincomalee & d’Ostenbourg est arrivé ici hier. Il a remis ces forts aux Commissaires Hollandais ...’.

Sen geeft alle krediet aan De Bussy als zeer kundige diplomaat en staatsman voor zijn behendig handelen tegenover Macartney.¹⁰⁵ Deze zou hebben voorzien dat Macartney helemaal niet van plan was de vesting over te dragen aan de Nederlanders; daarom zou hij de Britten voor de gek hebben weten te houden met een zogenaamde belofte Trincomalee niet over te dragen aan de Nederlanders en Versailles en Londen bij de onderhandelingen te betrekken om tijd te winnen. Het was echter vooral Falck die als zwakste schakel zonder enige militaire kracht van betekenis het diplomatieke spel voluit durfde te spelen door de op

101 Sir George Leonard Stauton (1737–1801), 1st baronet of Stauton (1785); opgeleid als medicus; persoonlijk vriend van Macartney en vergezelde hem naar Madras; 1785 sloot het Verdrag met Tippu Sultan; 1787 lid van de Royal Society.

102 KHA, Archief Willem V inv. nr. 1828, Iman Willem Falck aan de Prins, 28 januari 1784; duplikaat voorzien van een PS van 24 februari 1784; beide brieven verwijzen naar een ontbrekende brief van 10 november 1783.

103 BL, IOR inv. nr. H/247, The Madras Select Committee, The Honourable the Committee of Secrecy of the Court of Directors for Affairs of the Honourable Company of Merchants of England Trading to the East Indies, India House London, april 1785.

104 Nicolas Coutaneau des Algrains, was drie maanden na de dood van De Bussy waarnemend gouverneur te Pondicherry totdat hij werd opgevolgd vanuit Mauritius door François, vicomte de Souillac als nieuwe Opperbevelhebber van India. De Britse stukken spreken over Couteceau in plaats van Coutaneau.

105 Sen, *French in India*, 399 en 414.

grond van de gemaakte afspraken tussen De Suffren en hem de tegenstanders De Bussy en Macartney tegen elkaar uit te spelen.

14.4 De laatste weken

Aan het einde van 1784 was het duidelijk dat Falck ernstig ziek was. Toch kon hij begin januari van het nieuwe jaar het koninklijke gezantschap nog wel in audiëntie ontvangen. Zoals gebruikelijk opende de gouverneur met de vraag wat de redenen waren van het bezoek. De twee Hofgroten antwoordden niet ongebruikelijk dat zij op last van hun koning wilden weten wat 'de welstand van de heer gouverneur en de politieke leden' was en dat zij een brief van hun koning wilden overhandigen. Het antwoord van 'de gouverneur' was ongebruikelijk 'dat zijn edele sig niet wel bevind, dog dat de heeren leeden gezond waren'. Vervolgens brachten de Hofgroten de bekende eisen naar voren over de teruggave van de stranden en havens. Falck antwoordde hierop dat hij daarover geen bevoegdheid had; hij hield zich stipt aan het gesloten traktaat. Het was aan de Hoge Regering hier verandering in aan te brengen. Vervolgens pakte hij meteen het punt van de tegenwerking op die de Compagnie ondervond bij het schillen van de kaneel en deelde mede dat de regering in Batavia hierover 'zeer misnoegd' was, en 'dat de wijze van behandeling geenszins naar de schijn van vriendschap sweemt'. Zij reageerden hier niet op maar bleven bij hun verzoek; Falck liet weten dat hun voorstellen niet 'aangenaam' waren; binnenkort zou de 'Staatse vloot' onder Van Braam uit Malakka arriveren. Hij zou kennis kunnen nemen van de geschillen en 'als middelaar te werk gaan'. Tot slot vroegen de Hofgroten hoe het met de vrede stond: 'hij zei ook dat de regering in Madras had ingestemd met de terugave van Trincomalee; zij waren hierover verheugd'. Zij wilden de gouverneur niet verder lastigvallen in verband met zijn 'onpasselijkheid'.¹⁰⁶

Gelet op het optreden van Falck ten aanzien van Trincomalee kunnen vraagtekens worden geplaatst of hij wel een dergelijk antwoord had mogen geven tegenover de Hofgroten; hij wenste immers helemaal niet dat Madras zich een rol toe eigende bij de teruggave van Trincomalee.

Schrikker maakt uit het verslag over dit koninklijke gezantschap op dat hij wanhopig probeerde aan te tonen dat hij niet ging over de teruggave van de havens; dit was een zaak waarover alleen zijn superieuren konden beslissen. In een laatste poging het Hof gunstig te stemmen, zou hij hebben ingestemd met een verzoek aan de Heren XVII om aan commandeur Van Braam te vragen te bemiddelen. Dit was volgens Schrikker een poging geen antwoord te hoeven geven.¹⁰⁷ In het laatste jaar kon Falck volgens haar geen krachtige houding meer aannemen tegenover het Hof.

Deze wijze van handelen past niet bij Falck en stond ook lijnrecht tegenover zijn krachtadige houding die hij innam tegenover de Britten en Fransen bij Trincomalee. Hij was

¹⁰⁶ SLNA, inv. nr. 1/3087, Verslag van de eerste audiëntie van de gezanten uit Kandy waaronder de disava van Vier Korles, 8 januari 1785.

¹⁰⁷ Schrikker, *Expansion and Reform*, 115; zoals volgens haar al vele malen eerder was gebeurd.

echter wel ziek en miste misschien soms de nodige scherpheid van geest. Uit een opmerking van Van de Graaff bij een resolutie in de vorm van een rondvraag valt op dat Falck zijn eigen beleid afviel zonder dat daarvoor aanleiding was. Hoewel het hier ging om een zeer ondergeschikte kwestie, kwam dit vaker voor. Het ging hier om het begraven van de weduwe van een luitenant in de Fortkerk. Van de Graaff en de fiskaal Borwater¹⁰⁸ constateerden dat Falck zich daar altijd tegen had verzet; hij wilde daar nu mee instemmen.¹⁰⁹ Volgens secretaris Billing¹¹⁰ toonde Falck zich veel te inschikkelijk en stond liever alles toe 'om maar van moeylijkheeden bevrijd te blijven'.¹¹¹

Boers merkte na Falcks dood op dat hij aan het einde van zijn leven verviel in een 'kwijnende ziekte, die de vermoogens van zijn geest, zoals zijn beste vrienden opmerkten, niet weinig aandeed en verzwakte, misschien ook [op] zijn bestuur eenigen invloed maakte'.¹¹²

De zieke gouverneur zag de Kandiaanse gezanten nog bij hun tweede audiëntie. Dit was vermoedelijk Falcks laatste openbare optreden; zes dagen later stond hij als absent te boek bij de vergadering van de Raad. Op 31 januari ondertekende hij nog een brief aan de bewindhebbers van Zeeland en een andere brief aan de Hoge Regering. Met deze laatstgenoemde brief werden twee balen kaneel meegezonden zowel uit de 'aangeplante kaneeltuinen' als uit de 'schoongemaakte landen'.¹¹³ Vier dagen later was hij nog steeds absent van de vergadering.

Op 1 februari werd de Raad voorgezeten door De Cock; er werd besloten dat Van de Graaff naar de Coromandel zou gaan omdat elk moment het bericht zou kunnen binnenkomen dat de kantoren aan de kust zouden worden teruggegeven aan de Compagnie. Kraijenhoff zou als 'tijdelijke dessave (commandeur) van Gale' worden aangesteld.¹¹⁴ Wederom werd hierdoor een vertrouwing tevens familielid van Falck benoemd op een van de belangrijkste functies op Ceylon. De benoeming van beiden buiten Colombo wekt de indruk dat de dood

108 Jan Hendrik Borwater (Tiel, ?-Colombo, 1784), 1743 uitgevaren voor de Kamer Delft met het VOC-schip Strijen als sergeant; 1744 Batavia; onderkoopman Colombo; 1764 fiskaal en koopman; 1769 ambassadeur naar Kandy; 1771 huwde Barbara Brigantina Lebeck (1754), dochter van Noël Antony, commandeur van Jaffna; 1774 verzoek tot commandeur Jaffna afgewezen; 1776 verzoek tot hoofdadministrateur idem; 1785 zoon Jan Willem, 8 jaar naar Patria (NA, VOC-Opvarenden; NA en SLNA, Resoluties Raad Colombo).

109 SLNA, inv. nr. 1/697, Resolutie in de vorm van rondvraag op voorstel van Falck, 22 oktober 1763; Borwater: 'Ik ben van het gevoel dat het ten zeerste schadelijk voor levendige is, in de kerkenbanken!' Van de Graaff: 'Volgens het besluit van den 18 dec 1782 als geweigerd zijnde aan den H. Tafel en de argumenten van Borwater worden gedeeld kan ik van gevoelen dat geene lijken meer in de kerk begraven worden, dan van die regt daar toe hebben, als politiquen en militair Heeren die leden van de Reegering zijn, haar kinderen of huisvrouwen zonder meer'.

110 'Billing, die mij pleeg te helpen, is na Titukorin gevaaren, om de tweede dochter van den Hr. V. Angelbeek (Ze heeft rood haar, maar is echter niet lelijk) om, zeg ik, te gaan trouwen' (NA, Falck 3, Iman Willem Falck aan Otto Willem Falck (duplikaat), 12 november 1776).

111 NA, Collectie Nederburgh inv. nr. 443, Frederik Jacob Billing aan Van der Perre (kopie), 5 februari 1786: schreef hem n.a.v. twee brieven uit 1783 in 1784 en prees voor zijn 'bijzondere diensten aan den staat 't algemeen en aan onze maatschappij in het byzonder door de welgeslagene Commissie in Frankrijk' en wees hem op incidenten met het regiment Luxemburg waarbij hij vond dat Falck in het verleden harder had moeten optreden.

112 Bijlage I.

113 NA, VOC inv. nr. 9994, Gouverneur en Raden aan de Hoge Regering, 31 januari 1785.

114 NA, VOC inv. nr. 3692, Resolutie Raad, 1 februari 1785. Van den Belt, *VOC-bedrijf*, 265; merkt op dat toen in 1784 de functie van commandeur van Galle vacant werd niemand zich had aangeboden. Batavia autoriseerde Falck iemand aan te wijzen. De kwestie speelde echter niet in 1784 maar in 1785 en het ging om een tijdelijke plaats. Op het moment van overlijden van Falck was Van de Graaff reeds uit Galle vertrokken.

van Falck nog niet zo heel snel was te voorzien. Met name de voorgenomen reis van Van de Graaff naar Zuid-India was opmerkelijk.

Falck en zijn vrouw lieten door secretaris Billing op 2 februari een nieuw testament opstellen met als getuigen de familieleden De Cock en Martinus Mekern.¹¹⁵ De langstlevende van het echtpaar Falck-De Wendt werd tot erfgenaam verklaard. Een legaat van duizend rijksdaalders werd toegedacht aan de diaconiearmen en vijfduizend aan neef Adriaan Gobius, dominee te Leersum.¹¹⁶ Wanneer Doortje Falck haar echtgenoot zou overleven, zou haar vader in Friesland haar erfgenaam zijn.¹¹⁷

Uit de nog niet uitgesproken *Lijk Reede* komt naar voren dat het 'klaar en duidelijk [was] dat de dood hem niet onberijdt over viel'.¹¹⁸ Op 6 februari kwam het bericht binnen dat in de nacht 'onzen dierbaaren gebiedder, den weledelen Groot Achtb. Heer Mr Iman Willem Falck aan een kwijnende ziekte van enige weken door den dood'¹¹⁹ was overvallen in de nacht om 02.30 of 03.00¹²⁰ in zijn buitenverblijf aan de Grote Pas. Zijn stoffelijk overschot werd met een officier en 24 manschappen naar het Kasteel gebracht. De Raad was in de vroege morgen bijeengekomen om kennis te nemen van het overlijden en om afspraken te maken over de uitvaart. Het eerste dat werd besloten was het direct op de hoogte te stellen van Van de Graaff met het verzoek om direct naar Colombo te komen. Hij bleek reeds onderweg; hij 'was bij het hoor van gevaar vertrokken maar de dag van mijn komst reeds overleden'.¹²¹ Het stoffelijk overschot van Falck werd bij terugkomst met alle eerbewijzen ontvangen op het Kasteel. Er werd door de Raad een commissie ingesteld onder leiding van de leden Mekern en Coquart om de uitvaart in goede banen te leiden.

Voor het ceremonieel werden zoals gebruikelijk kledingvoorschriften vastgesteld:

de heren commandeurs en verdere leden van de Raad; de dessaves en administrateurs van Jaffna, Mature en Galle moesten zich tooien met zwarte lakense rokken en zwart zijde onderkleden met

115 Martinus Mekern (Gorinchem, 1744-Lyon, 1803), zoon van notaris Maarten; 1764 uitgevaren voor de Kamer Amsterdam met het VOC-schip Jonge Samuel als assistent; 1765 Colombo, gezworen klerk; 1772 onderkoopman; secretaris van de Raad, koopman; 1780 opperhoofd Tuticorin, opperkoopman; 1794 commandeur van Jaffna; 1802 naar Patria; groeide op met Dionysius Kraijenhoff in Gorinchem en was familie van hem; de familieband met Falck bestond via zijn vrouw Doortje (NA, VOC inv. nr. 5228, Generale Monsterrollen; NA, VOC inv. nr. 13139, Grootboek en Journaal Jonge Samuel 1764; Lever, J. 'Gorkumse geslachten VOC en Ceylon (18e eeuw) 2', Slot Krayenhoff Lever Mekern Oud Gorcum Varia, 44 (1999).

116 Adriaan Gobius (Utrecht, 1747-idem, 1827), predikant te Leersum (NP. 39 (1953), 101 en 103); volle neef van Falck; zoon van Mr. Jacobus Gobius (Semarang, 1721-Batavia, 1765), broer van Adriana, moeder van Falck.

117 Gerardus de Wendt overleed in Dontijp in 1788; vader van Doortje (echtgenote Falck) en haar beide zusters, Eysse Idtse (1759-1761) en Maria Eysonia, gehuwd met (1) kapitein David Eduard Folconi de La Fabre en (2) Frans Diersen (Bijlage IV).

118 NA, Collectie Falck 2 inv. nr. 133, 'Lijk Reede Ter Gedagtenisse van den WelEdelen Groot Achtbaaren Hoog Gebiedenden Heer Mr. Iman Willem Falck... den 13^{en} Februarij', 26. Manger had het over de laatste dag, die echter niet 5 februari was maar 4 februari; hij bad nog voor de laatste keer met Falck toen hij al heel zwak was 'waar op hij de volgende nagt Stil, Zagt en Zalig is ontslaapen'.

119 NA, VOC inv. nr. 9994, Willem Jacob van de Graaff aan de Gouverneur-Generaal Willem Alting (citaat), 11 februari 1785.

120 SLNA, inv. nr. 1/3087, Resolutie Raad, 8 februari 1785, hierin staat 02.30; NA, VOC inv. nr. 3692 Resolutie Raad, 8 februari 1785, vermeldt in het 'Project tot de plechtige uitvaart 03.00'.

121 NA, Stadhoudelijke Secretarie inv. nr. 1183, Willem Jacob van de Graaff aan de Prins, 11 februari 1785.

knopen van dezelfde stof tot aan de heupen en zijdevoering pleureusen [rouwfloers] aan de opslag en met een rouwband om de hoed, mitsgaders met rouwdegens en gespen. De kooplieden, opperhoofden en onderkooplieden en alle civiele bedienden, met de laatste in rang gelijkstandig zijnde, lakense of zijde kleden, sonder pleureusen en zonder rouwdegens en gespen; militairen vanaf kolonel tot en met adjudant een zwarte band [floers] rond de linker arm. En een floers lint om de degen; aan alle overige werd de vrijheid gelaten hoe zich te kleden, maar mogen niet verder gaan dan de kooplieden en onderkooplieden. De vrouwen van de leden van de regering en daarmee gelijkstaand in zijde of lijwaat met zwarte grond’.

De gekwalificeerde dienaren moesten zes weken lang rouw dragen. Alle overige werd de vrijheid gelaten hoe zich te kleden, maar mochten niet verder gaan dan de kooplieden en onderkooplieden.¹²²

Van de Graaff kwam op 7 februari vanuit Galle op het Kasteel aan.¹²³ Nog dezelfde dag werd hij geïnstalleerd op grond van het besluit van 13 juli 1781 van de Heren XVII en legde de eed af voor de interim voorzitter van de Raad, Pieter Sluysken.¹²⁴

De volgende dag stelde Van de Graaff voor om onderkoopman Van Ranzow als extraordinaris ambassadeur naar Kandy te zenden. Hij moest het nieuws over het overlijden van Falck bij de eerste audiëntie officieel aan de koning berichten. Tijdens de tweede audiëntie zou worden medegedeeld dat van Van de Graaff als opvolger was aangetreden.

In deze Raadsvergadering werd eveneens het ‘Project tot de plegtige uitvaart van den heer Mr. Iman Willem Falck ...’ vastgesteld. Los van hetgeen reeds was afgesproken over de kledingsvoorschriften, werd opgenomen hoe de ‘Lijkstatie’ er uit zou komen te zien en dat de klokken zouden luiden, de vlaggen op alle schepen halfstok zouden hangen vanaf zonsopgang tot zonsondergang en dat het schip dat voor Admiraal lag, het schip van de wacht, bij ‘de graflegging’ kanonsschoten zou afvuren.

Door de kerkenraad werd bekend gemaakt dat dominee Manger door de Raad was gevraagd op ‘sondag as. [13 februari] in de voormiddag op het gewone uur in de kerk op Wolveendaal ter gedachtenis een lijk predikatie te houden in het vertrouwen dat de eerw. broederen zich deese schikking zullen laten welgevalen’.¹²⁵

Op 10 februari toog de ‘Lijkstatie’ vanuit het kasteel via een lange omweg naar de bouwvallige Fortkerk. Diverse militaire eenheden liepen mee waaronder het korps artilleristen onder commando van majoor Paravicini di Capelli; het Hollandse bataljon onder commando van het lid van de Raad, luitenant-kolonel Coquart; het regiment Luxemburg; voorts het rouwpaard; zijn wapen, helm en commandostaf gedragen door de kapitein van de kaneel, Thomas Fretz; het paard ‘Bataille’ geleid door de onderkoopman Mr. Johannes van Vollenhove; de wapenrok door Van Ranzow.¹²⁶ Afzonderlijk dient melding te worden gemaakt van zijn nabestaanden waarbij niet zijn weduwe werd genoemd maar wel: zijn

¹²² NA, Collectie Prins inv. nr. 39.

¹²³ SLNA, inv. nr. 1/3087, Journaal van Colombo, 7 februari 1785.

¹²⁴ NA, VOC inv. nr. 3692, Resolutie Raad, 7 februari 1785.

¹²⁵ Brohier, *De Wolveendaalsche Kerk*; Francisus, *Faith of our fathers*, 54. Deze hoofdkerk van de protestanten op Ceylon werd tussen 1749 en 1757 gebouwd in Pettah, de oude stad.

¹²⁶ SLNA, inv. nr. 1/3089; *Maandelykse Nederlandsche Mercurius* 1785, 126-127.

vertrouweling en neef De Cock, neef Kraijenhoff, Paul Engelbrecht van Halm en Mekern.¹²⁷

Drie dagen hierna vond de 'lijk predikatie' plaats. Deze bestond uit een korte inleiding waarin op indringende wijze de smart over het verlies van Falck tot uitdrukking werd gebracht; een gebed waarin de genade voor hem werd afgesmeekt en de *Lijk Reede* zelf. Het geheel duurde ongeveer een uur en twintig minuten.¹²⁸ Als tekst werd gehanteerd hoofdstuk XV uit de eerste brief van Paulus aan de Corinthiërs, de verzen 55 en 57 'Dood waar is uw Prikkel, helle waar is uwe overwinninge, [Maar] Gode zij dank die ons de overwinninge geeft door onzen Heer Jezus Christus!'¹²⁹ Het was een doorwrochte preek, die bestond uit lange uiteenzettingen rond het hoofdthema: 'O, dood waar is uwe overwinninge, O Graff, hoe korte stond zult gij over mij kunnen zegepraalen. De prikkel des doods is: de sonde, en de kragt der sonde is met de wet, maar Gode zij dank die ons de overwinninge geeft door onzen Heere Jesus Christus'. Uiteindelijk zou bij de opstanding de geest boven de dood uitstijgen. Deze interpretatie verschilt niet van de moderne opvatting van de protestanten. Het is geen opstanding van 'vles en bloed', maar van loutering en verandering, door Gods gericht heen, tot het leven in zijn koninkrijk, waar geen zonde en dood meer zullen zijn. Door het geloof heeft de dood zijn macht verloren. De zonde, de 'prikkel van de dood' benauwt dan niet meer.¹³⁰

Tegen het einde van zijn preek gaf hij een levenschets over Falck van zijn geboorte af; hij besteedde aandacht aan zijn opvoeding en zijn voorspoedige carrière bij de Compagnie. Het langste stond hij stil bij zijn grote inzet, spaarzaamheid, zuinigheid, christelijke deugden, innemendheid en zijn zorg voor zijn naasten. Het beeld dat hij verder opriep, is dat van een persoon die steeds ingetogen bleef. Dit blijkt niet altijd uit zijn brieven waarin hij zich wel degelijk fel bewogen liet gaan. Het was toch wel het beeld waar vermoedelijk velen die hem jaren hadden meegemaakt zich in konden vinden. Van de Graaff schreef aan de Prins 'Met de dood van falck verliest de Compagnie een der getrouwste kundigsten en nuttigste ministers die ze ooit in Indien gehad heeft. Deeze goeden Heer, die mijn harten vriend geweest is ...'.¹³¹

Manger vroeg zich af wat Falck nog meer voor de Compagnie zou hebben kunnen doen:

zoo mildaartig hij was met sijn eijgen geld, zoo zuinig en spaarsaam was hij daar en tegen met dat van de Maatschappije had het bij hem gestaan om onze Edele Maatschappije, wederom tot haaren voorigen luister te komen brengen ik geloof en ben verzeekert dat Hij zulx blijmoedig, als was het ook ten kosten van Zijn eijgen vermoogen zoude gedaan hebben.¹³²

127 Alle genoemde familieleden werden eerder ter sprake gebracht met uitzondering van Engelbert van Ham, 1778 onderkoopman Batavia; 1780 koopman, fiscaal Negapatnam; 1781 Colombo (SLNA, inv. nr. 1/3089 en *Maandelykse Nederlandsche Mercurius* 1778 en 1780). Er moet een familierelatie hebben bestaan vermoedelijk tot de familie De Wendt. Hetzelfde gold voor Kraij(y)enhoff, achterneef van Doortje Falck en Mekern, eveneens een achterneef.

128 NA, Collectie Falck 2 inv. nr. 133, Manger, *Lijk Reede*, 3; 'Ik zal in dit úur gelegenheid hebben van U deeze onlochenbaare waarheid breedvoeriger voor te stellen en dit hoope ik zal een balzem voor uwe bloedende wonden zijn ...'. Door het gedragen voor te lezen neemt het iets meer tijd in beslag.

129 Ter nalezing werd hier een Staten Bijbel gehanteerd uit 1853 ('ingerigt overeenkomstig de thans meest gebruikelijke taal en spelling').

130 Heering, H.J., *Wegwijzer door de Bijbel 2. Het Nieuwe Testament* (Baarn 1964), 137.

131 NA, Stadhoudelijke Secretarie inv. nr. 1183, Willem Jacob van de Graaff aan de Prins, 11 februari 1785.

132 Manger, *Lijk Reede*, 24.

Het thema dat ‘om onze Edele Maatschappij wederom tot haaren vorigen luister te komen brengen’ is ook terug te vinden in het reeds enige malen geciteerde ‘in memoriam’ van Boers. Het zou het beeld worden dat over Falck is blijven hangen:

stierf dus in het beste van zijn leven, terwijl men van de kragten van zijn geest, en van het uitstekende van zijn vernuft, aan de Maatschappij nog zoveel goeds beloofde.¹³³

14.5 Conclusie

Aan de laatste twee jaar van het bestuur van Falck werd nimmer aandacht besteed in publicaties omdat zijn gezondheid sterk was achteruitgegaan, hij regelmatig ‘indisponibel’ was de raadsvergaderingen bij te wonen en volgens vele auteurs al in 1783 zou zijn afgetreden.

Boers merkte na Falcks dood tegenover leden van de Staten-Generaal op dat zijn beste vrienden hadden opgemerkt dat zijn geestesvermogens de laatste jaren enigszins waren afgenomen. Dit blijkt echter nauwelijks uit zijn persoonlijke brieven en slechts in geringe mate uit zijn aantekeningen op resoluties in de vorm van rondvraag. Hij was uitgeput maar niet verslagen, teleurgesteld door wat hij zag als de laffe houding van Den Haag en het weinig doortastende gedrag van de Hoge Regering. Hij hield niet op met het besturen van Ceylon hoewel hij genoeg had van de Compagnie en zijn benoeming tot directeur-generaal had geweigerd. Hij zag in dat zijn strategie voor Voor-Indië geen opgang meer deed en dat de actieve rol daar voor de Compagnie was uitgespeeld; zij was geheel afhankelijk geworden van staatssteun en van de luimen van de twee grote mogendheden in Zuid-India.

In Van Lohuizens pleidooi voor een biografie over Falck komt terecht naar voren: ‘the appalling lack of knowledge about his career by false representation that from 1783 until his death in 1785 he lived the life of a private citizen’.¹³⁴

Falcks optreden bij het herstel van de handel en van de vestigingen in Zuid-India, het terugwinnen van het aanzien en vertrouwen van het Hof te Kandy, maar vooral zijn kracht en contacten bij de zeer gecompliceerde teruggave van Trincomalee toonden nog steeds zijn diplomatieke gaven aan.

Dankzij zijn uitstekende netwerk, waarbij hij kon terugvallen op zijn aanzien bij de Prins, de bewindhebbers, de leden van de Hoge Regering en zijn vertrouwelingen op Ceylon, in de vestigingen in Zuid-India en in de Batavia, kon hij zich tot het laatst toe handhaven.

¹³³ Bijlage I.

¹³⁴ Lohuizen, *Company and Mysore*, noot 473, 168.